

قابلیت های صنایع تبدیلی و تکمیلی حوزه کشاورزی استان را ارج نهیم

ژاله امیری - عضو باشگاه فعالان اقتصادی اتاق بازرگانی کرمانشاه

بدون تردید ایجاد صنایع تبدیلی یکی از سودمندترین ارتباطات بین دو بخش صنعت و کشاورزی است. این صنایع از میزان بیکاری های دایمی و فصلی در مناطق روستایی می کاهد. همچنین زمینه مناسب جهت توسعه بخش کشاورزی را فراهم آورده و به افزایش تولیدات، بهره‌وری، ایجاد فرصت‌های شغلی، تامین نیازهای اساسی، پیوند با دیگر بخش‌های اقتصادی و کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای منجر خواهد شد. لذا این گونه صنایع می‌تواند پیش‌نیاز استراتژی صنعتی شدن و تامین کننده امنیت غذایی در کشور باشد. صنایع غذایی بیش از ۸۵ درصد صنایع تبدیلی و تکمیلی مربوط به بخش کشاورزی را تشکیل می‌دهد و با توجه به آثار مستقیم و غیرمستقیم این صنایع از نظر تولید و اشتغال که در بخش کشاورزی بر جای می‌گذارد و موجب رشد و شکوفایی، در سطح کلان اقتصاد می‌شود.

اهمیت صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی را زمانی بیشتر درمی‌یابیم که توجه کنیم بعد از صنایع سنگین، صنایع غذایی از نظر وسعت و گستردگی، دومین مقام را در جهان دارا هستند. با توجه به میزان ارزش افزوده در این صنایع که با ارزش افزوده در صنایع پتروشیمی برابری دارد، با جایگزینی صدور این محصولات به جای صدور قسمتی از نفت، می‌توان به شکوفایی اقتصادی نزدیک تر شد.

توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی تنها عاملی است که می‌تواند آسیب پذیری محصولات کشاورزی را کاهش دهد، ارزش افزوده آنها را زیاد کند، بهره‌وری از منابع را افزایش دهد و موجب کاهش ضایعات محصولات کشاورزی گردد. با توجه به اینکه کشور عراق در همسایگی استان کرمانشاه قرار دارد، استفاده از پتانسیل اقتصادی موجود بسیار با اهمیت می‌باشد. صادرات محصولات کشاورزی و محصولات معدنی بصورت خام و تبدیل نشدن به محصول نهایی باعث انتقال ارزش افزوده از کشور به کشور وارد کننده می‌شود. از این رو با صادرات محصولات فرآوری شده می‌توان صرفه جویی ارزی در کشور داشته باشیم و این امر به افزایش تولید ناخالص ملی کمک شایانی می‌کند.

هم اکنون ضایعات بخش کشاورزی حدود ۳۰ درصد می‌باشد که ارزش این حجم از ضایعات ۳ تا ۵ میلیارد دلار برآورد می‌شود. این در حالی است که با فرآوری این میزان ضایعات، می‌توان سالانه حدود ۱۵ میلیون نفر را تغذیه کرد. گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی یکی از مؤثرترین گزینه‌های کاهش این حجم از ضایعات است. محصولات کشاورزی در کمترین زمان در معرض فساد قرار می‌گیرند و به همین دلیل، حتی اگر در تولید محصولات کشاورزی بهترین و با کیفیت ترین محصول تولید شود، باید با فرآوری از ضایعات آن کاسته شود.

تقویت و راه اندازی صنایع تبدیلی یکی از بهترین روش‌های توسعه اشتغال، افزایش درآمدها در مناطق شهری و روستایی و راهی موثر برای تحقق اقتصاد مقاومتی است.

بخش عمده ضایعات محصولات کشاورزی به دلیل فاصله زمانی و مکانی مراکز تولید تا کارخانه ها و صنایع به دلیل غیرمنطقی، وارد سبد ضایعات می‌شود که در صورت ایجاد صنایع تبدیلی، این مقدار ضایعات به چرخه تولید بازگشته و علاوه بر تامین کسری نیاز داخلی، امکان صادرات و در نتیجه کسب درآمد ارزی را فراهم می‌نماید. نزدیکی صنایع تبدیلی به محل تولید، از مقدار ضایعات می‌کاهد، ضمن این که موجب حذف هزینه حمل و نقل و در نتیجه کاهش قیمت تمام شده فرآورده های تولیدی نیز می‌شود.

کشاورزی به عنوان محور توسعه اقتصادی ایران (که معادل یک چهارم تولید ناخالص ملی، یک سوم نیروی اشتغال و همچنین تامین چهارپنجم نیاز غذایی کشور را به عهده دارد) به علت شیوهی کاشت سنتی و عدم به کارگیری مکانیزاسیون کشاورزی (که منجر به افزایش هزینه‌های تولید و نیز قیمت تمام شده محصولات تولیدی شده) و ادامه فعالیت کشاورزی را از نظر اقتصادی غیرقابل توجیه نموده که این عوامل زمینه ترک روستانشینان از محل زندگی آنها را (به جهت پیدا کردن شغل و حرفه مناسب فراهم نموده است). با توجه به این که مکانیزاسیون کشاورزی را در شرایط کنونی (به علت نامناسب بودن زمین های کشاورزی به دلیل کوچک بودن وسعت زمین های مزروعی) امری محال و غیرممکن است، ضرورت ایجاد صنایع تبدیلی مناسب ترین راهکار برای جلوگیری از مهاجرت بی رویه روستانشینان به شهرها و ممانعت از نابودی هر چه سریع تر کشاورزی ایران به نظر می رسد.

بخش کشاورزی یکی از مزایای نسبی کشور در بازارهای صادراتی است و توانایی مناسبی برای رونق صادرات و افزایش ارز آوری دارد اما نبود نگرش‌های مدیریت بر صدور محصولات این بخش موجب شده تا از فرصت‌های صادراتی آن به خوبی استفاده نشود. در واقع نگاه صادرکنندگان بخش کشاورزی به بازارهای بین المللی از منظر کسب درآمد فوری و بدون تلاش زیاد است در حالی که اندکی تلاش برای تبدیل محصولات کشاورزی به فرآورده‌های با ارزش افزوده، علاوه بر آن که مقدار کسب درآمد از بازارهای صادراتی را افزایش می‌دهد، طول عمر ماندگاری در بازارها را نیز بالا می‌برد. صادرات فله‌ای محصولات کشاورزی همواره عاملی برای فروش تولیدات این بخش در بازارهای بین المللی با حداقل قیمت جهانی بوده و فرصت‌های ارز آوری قابل توجهی را از دست صادرکنندگان ایران ربوده است.

عدم مطالعه و توجه دقیق برخی صادرکنندگان محصولات کشاورزی به خواستها و علائق بازارهای بین المللی موجب شده تا محصول صادراتی آنها در بازار هدف با استقبال روبه رو نشود و صادرکنندگان با توجه به فرصت محدود نگهداری این قبیل محصولات ناچار به عرضه آنها به پایین‌ترین قیمت شوند در حالی که تبدیل محصول اولیه به فرآورده تبدیلی، علاوه بر ایجاد ارزش افزوده و افزایش مدت نگهداری محصول صادراتی، موجب توسعه کارآفرینی و گردش بیشتر سرمایه صنعتی خواهد شد.

در کشور ما فرآوری محصولات صادراتی و تطابق آن با استانداردهای جهانی بسیار ضعیف است به طوری که در محصولاتی مثل زعفران و خرما که جزو برترین تولیدکنندگان آن هستیم متأسفانه، از نظر بسته‌بندی و فرآوری جزو عقب مانده‌ترین کشورها محسوب می‌شویم که همین امر خسارات فراوانی را متوجه کشورمان ساخته است. در حال حاضر به دلیل نبود صنایع تبدیلی و تکمیلی در بخش کشاورزی، کشاورزان با ریسک تولید می‌کنند در صورتی که توسعه این صنایع علاوه بر افزایش درآمد کشاورزان، باعث تنظیم بازار و ثبات قیمت‌ها می‌شود. بخش مهمی از بازاریابی محصولات کشاورزی تشکیل و توسعه صنایع تبدیلی و فرآوری محصولات کشاورزی است اما این صنایع هنوز در زیربخش‌های مختلف توسعه نیافته است در صورتی که توسعه آن مزایای بسیاری از جمله افزایش تولید، گسترش بازارها و متنوع شدن محصولات و... را به همراه خواهد داشت.

با تاسیس صنایع فرآوری محصولات کشاورزی، کارخانجات می‌توانند با کشاورزان قرارداد ببندند و با قیمت مشخص و تضمین شده محصولات را بخرند در حالی که هم اکنون به دلیل نبود این صنایع، کشاورزان با ریسک تولید می‌کنند.

مشکلات و موانع موجود صنایع تبدیلی در حوزه کشاورزی

- ۱- افزایش روز افزون قیمت تمام شده محصولات کشاورزی
- ۲- کمبود شدید نقدینگی در واحدهای صنایع تبدیلی و تکمیلی محصولات کشاورزی

- ۳- کاهش روز افزون قیمت محصولات فرآوری شده کشاورزی در بازارهای جهانی
- ۴- بالا بودن ضایعات خصوصاً در مراحل POST HARVESTING
- ۵- نوسانات شدید قیمت و مشکلات مربوط به دسترسی به مواد اولیه توسط صاحبان صنایع تبدیلی و تکمیلی
- ۶- پیچیدگی سیستم بانکی برای اعطای تسهیلات اعتباری مورد نیاز
- ۸- ناکافی بودن قوانین و مقررات حمایتی در زمینه توسعه و حمایت از صنایع تبدیلی و تکمیلی
- ۹- فرسودگی بخش قابل ملاحظه‌ای از ماشین آلات واحدهای صنایع تبدیلی و تکمیلی

راهکارهای برون رفت از مشکلات فعلی در حوزه صنایع تبدیلی کشاورزی استان

- ۱- توسعه مکانیزاسیون
- ۲- اصلاح نظام بهره برداری
- ۳- لازم است صنایع تبدیلی به عنوان جزئی از زنجیره تولید بخش کشاورزی در مصوبه‌ها و قوانین منظور شود.
- ۴- ضمن بالا بردن سطح علمی مدیریت در واحدهای صنایع تبدیلی، مراکز تصمیم‌گیری در رابطه با این صنعت از طریق وضع قوانین مربوطه و جذب قوانین و مقررات تشدیدکننده کاهش داده شود.
- ۵- جلب سرمایه‌گذاری خارجی در ایجاد و توسعه صنایع تبدیلی
- ۶- باید سازوکاری فراهم شود تا کشاورزان و تولیدکنندگان مواد خام کشاورزی در ارزش افزوده ایجاد شده ناشی از فرآوری محصولات کشاورزی سهیم شوند.
- ۷- باید بستر لازم برای سرمایه‌گذاری تأسیسات زیربنایی مانند نواحی صنعتی و مجتمع‌های صنایع کشاورزی فراهم شود.